

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Päihdetyön osaaminen oppilaitoksissa

Ammatillisen koulutuksen hyvinvointipäivät 2.12.2009

SAKU

Päihdetyön koulutuksen kehittämisen hanke

Päihdetyö

Ehkäisyn tasot – vanha ja uusi määritelmä

Vanha

EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ		
primaari	sekundaari	tertiaari

Uusi

PÄIHDETYÖ	
EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ	KORJAAVA PÄIHDETYÖ
yleinen ehkäisy	riskiehkäisy

Päihdetyö = ehkäisevä + korjaava
Ehkäisevä päihdetyö = yleinen ehkäisy + riskiehkäisy

Ehkäisevä päihdetyö

Tavoitteena on

- **edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia**
 - edistämällä päihteettömiä elintapoja,
 - ehkäisemällä ja vähentämällä päihdehaittoja sekä
 - lisäämällä päihdeilmiön ymmärrystä ja hallintaa sekä
- **toteuttaa ja edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista** päihteisiin liittyvissä kysymyksissä.

Ehkäisevän päihdetyön keinoin pyritään

- vähentämään päihteiden kysyntää,
- saatavuutta ja tarjontaa sekä haittoja.

Ehkäisevän päihdetyön vaikuttamiskohteet ovat

- päihteitä koskevat tiedot, asenteet ja oikeudet,
- päihdehaitoilta suojaavat tekijät ja niiden riskitekijät sekä
- päihteiden käyttö ja käyttötavat. (Stakes 2006)

Päihdetyö on yhteistyötä

- Päihdetyö on siis myös **ehkäisevää toimintaa.**
- Päihdetyötä **ei voi tehdä yksin.**
- Oppilaitoksessa päihdetyö koskee **koko oppilaitosyhteisöä.**
 - opiskelijoita,
 - opettajia,
 - johtajia ja
 - muuta henkilökuntaa ja
 - yhteistyökumppaneita;

Mitä pitäisi osata?

- Asenteet
 - ymmärrys siitä että päihteidenkäyttö on monitahoinen asia;
 - vaikka "jokainen tietää" siitä, ei tieto ole aina ajantasaista tai neutraalia ja kokonaiskuva usein puuttuu
 - ymmärrys päihteidenkäytön vaikutuksista terveyteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen
 - tiedostaminen että ehkäisevällä työllä saadaan tuloksia; se on halvempaa kuin jos ei tehdä mitään
 - omien asenteiden tiedostaminen päihteidenkäyttöä kohtaan ja omien kokemusten tiedostaminen sen suhteen; oman päihteidenkäytön arvioiminen
 - oman roolin tiedostaminen päihteidenkäytön ongelmien synnyssä ja ehkäisemisessä

Mitä pitäisi osata?

- Tiedot
 - perustiedot päihteistä ja niiden käytöstä ja sen vaikutuksista
 - käytön tasot, riskit, haitat; päihderiippuvuus
 - päihdeongelmista ja -riippuvuudesta toipuminen
 - päihteidenkäyttäjän sosiaalinen ympäristö; perhe; työpaikka
 - oma ammattirooli päihdetyössä ja sen lainsäädännöllinen perusta
 - ehkäisevän päihdetyön merkitys; menetelmät ja niiden vaikuttavuus
 - haittojen vähentämisen ja lievittämisen merkitys
 - päihdehoidon ja –kuntoutuksen mahdollisuudet
 - ehkäisevän ja korjaavan päihdetyön paikallinen järjestelmä ja toimijat; verkostot
 - työpaikan päihdestrategia ja ehkäisevä päihdetyö työpaikalla.

Mitä pitäisi osata?

- Taidot
 - edistää vuorovaikutuksen avoimuutta oppilaitoksessa
 - osallistua hyvinvointia ja terveyttä edistävään toimintaan toteuttaen omaa "esimerkkiprojektia".
 - ottaa päihteidenkäytön asiat puheeksi neutraalisti ja ammatillisesti, jakaen ajantasaista ja perusteltua tietoa
 - toimia varhaisen tuen periaatteiden mukaisesti
 - kohdata päihteidenkäytön riski- tai ongelmakäytöstä kärsivä työtoveri tai opiskelija
 - ohjata henkilö tarvittaessa oppilaitoksessa tuen ja avun piiriin
 - hyödyntää tarvittaessa moniammatillista yhteistyötä ja verkostoa päihdeongelmien selvittelyssä
 - tunnistaa tarvittava apu ja tuki

Oppilaitoksen päihdetyötä ei kukaan tee yksin

JOHTO, YHTEISTYÖSSÄ MUIDEN KANSSA

- Luo ja ylläpitää avointa ja osallistavaa vuorovaikutuskulttuuria.
- Kouluttautuu työelämän ja oppilaitoselämän päihdetyöhön.
- Kehittää opiskelijahuoltoryhmän, opojen ja opettajien ohjaustoimintaa
 - terveyden ja hyvinvoinnin kysymysten käsitteleminen opintojen yhteydessä: päihteet ja terveys/jaksaminen/opiskelu- ja työkyky;
 - työelämän vaatimusten ja päihdehaittojen käsitteleminen opinnoissa
 - tiedottaminen, perustelu ja seuranta.
- Tiedostaa oman tehtävänsä päihdetyössä.
 - Minkälaista päihdekulttuuria itse tuen? Mitä tiedän päihteidenkäytöstä?
 - Omien asenteiden tunnistaminen ja työstäminen ammatillisiksi.

Oppilaitoksen päihdetyötä ei kukaan tee yksin

JOHTO + OPETTAJAKUNTA

- Ottaa ehkäisevän päihdetyön osaksi oppilaitoksen terveys- ja hyvinvointisuunnitelmaa (päihdetoimintasuunnitelma) ja opiskelijahuoltoa.
 - Otetaan huomioon terveys- ja ehkäisevän työn näkökulma kaikissa päätöksissä ja toiminnassa; myös opetuksessa.
 - Päihteettömän kulttuurin luominen; päihteettömyyden huomioiminen kaikessa toiminnassa.
 - Henkilöstölle ja opiskelijoille selvät säännöt ja toimintaohjeet, seuranta, vastuut.
 - Luo helpon ja toimivan poissaolojen seurantajärjestelmän.
 - Vastaa siitä, että kaikki oppilaitoksessa ja työssäoppimispaikoissa tietävät toiminnan tavoitteet ja sisällön.

Oppilaitoksen päihdetyötä ei kukaan tee yksin

JOHTO + OPETTAJAKUNTA

- Keskustelee avoimesti päihdeasioista oppilaitosyhteisössä.
- Laatii ehkäisevän päihdetyön yhteistyösopimukset työssäoppimista varten.
- Oppilaitoksen verkostoituminen ympäristöönsä
 - kunnan viranomaisiin
 - järjestöyhteistyö ehkäisevässä
 - toisiin oppilaitoksiin (+SAKU)
 - kodit, lähipiirit ja opiskelija-asuntolat

Oppilaitoksen päihdetyötä ei kukaan tee yksin

OPETTAJAKUNTA

- Osallistuu oppilaitoksen päihdekulttuurin tunnistamiseen ja määrittelemiseen
 - omien asenteiden ja päihdesuhteen tiedostaminen
 - omaksuu opettajan ammatillisen asenteen päihteidenkäyttöä kohtaan
 - osallistuu henkilöstön omaan ehkäisevään päihdetyöhön
- Opettelee keskustelemaan avoimesti ja asiallisesti alkoholista ja muista päihteistä.
 - puheeksiottoa
 - ammatillinen ote päihdeasioihin
 - käyttää ajantasaista perustietoa opetussisällöissä ja antaa asiallista päihdetietoutta

Oppilaitoksen päihdetyötä ei kukaan tee yksin

OPETTAJAKUNTA

- Toimii yhteistyössä opiskelijoiden, työelämän ja kollegojen kanssa hyvinvointiohjelman toteuttamiseksi.
 - osoittaa välittävää asennetta nuoria kohtaan
 - pitää nuoria toimijoina ja antaa välineitä oppimiselle kasvulle ja ymmärrykselle.
 - tukee opiskelijoita osallisuuteen
 - käyttää osallistavia opetusmenetelmiä
 - antaa tehtäviä eri oppiaineiden yhteydessä, joissa tarkastellaan päihteidenkäytön kysymyksiä
 - luo areenoja, foorumeita ja tempauksia
 - laatii yhteisiä pelisääntöjä ja niiden noudattamisen seurantapoja
 - edistää yhteiseen hiileen puhaltamista, yhteishenkeä

jatkuu

Oppilaitoksen päihdetyötä ei kukaan tee yksin

OPETTAJAKUNTA

- huomioi ryhmänohjaajan erityisroolin havainnoijana ja puheeksiottajana
- seuraa poissaoloja ja tarttuu tilanteisiin
- huomioi kasvatusvastuunsa ja esimerkkiasemansa
- tekee ehdotuksia terveyttä tukevan toiminnan kehittämiseksi.
- osallistuu tarpeen mukaan oppilashuollon toimintaan.

Oppilaitoksen päihdetyötä ei kukaan tee yksin

TYÖSSÄOPPIMISEN KUMPPANIT, TYÖELÄMÄ

- Tekevät yhteistyötä ehkäisevässä päihdetyössä oppilaitoksen kanssa
 - ohjaajien koulutus
 - työpaikka ottaa huomioon oppilaitoksen tavoitteet:
 - esim. savuton oppilaitos/opiskelijan arviointi

Oppilaitoksen päihdetyötä ei kukaan tee yksin

OPISELIJAT

- Ehkäisevä päihdetyö osaksi opiskelijatoimintaa
 - vertaisvaikutus päihteidenkäyttökulttuuriin; vertaisoppiminen ja –tuki; päihteettömien aktiviteettivaihtoehtojen tarjoaminen
 - opiskelijayhdistyksen rooli
 - tiedon jakaminen, yhteisöllisyyden edistäminen, kampanjat
- Yhteisten pelisääntöjen luominen ja noudattaminen
 - poissaolojen seurannan merkityksen ymmärtäminen
- Osallistuminen, aktiivinen oppiminen ja työstäminen
 - vastuun ottaminen ja oman elämän asiantuntijuuden kantaminen
- Opiskelijatuutorit opiskelukulttuuriin johdattajina tärkeässä esimerkin asemassa
 - omien asenteiden ja oman toiminnan arviointia
- Valistuksen haastaminen ja keskustelun synnyttäminen.

Oppilaitoksen päihdetyötä ei kukaan tee yksin

TYÖSSÄOPPIMISEN KUMPPANIT, TYÖELÄMÄ

- Hankkivat tietoa työelämän ehkäisevästä päihdetyöstä
- Laativat työpaikan päihdetoimintaohjelman
- Edistävät avointa keskustelua päihteidenkäytöstä ja työstä
- Ymmärtävät roolinsa opiskelijoiden mallioppimisen kohteina ja opiskelijoiden työhyvinvoinnin ylläpidossa sekä työelämän päihdetyössä
 - ohjaavat osaltaan opiskelijoita terveisiin elämäntapoihin ja tuen piiriin
 - osoittaa millaisia työntekijöitä halutaan; palautetta opiskelijoille ja oppilaitoksille
 - hankkivat valmiuden ottaa puheeksi päihteidenkäytön kysymyksiä opiskelijoiden kanssa

Oppilaitoksen päihdetyötä ei kukaan tee yksin

PAKKA-hanke: Paikallista päihdetyötä 2005-2007

Toimintamallin keskeiset konkreettiset elementit:

- Tiukennetaan ikärajavaltontaa.
- Kieltäydytään myymästä ja anniskelemasta selvästi päihtyneille.
- Opetellaan tunnistamaan hankalia myynti- ja anniskelutilanteita ja selviytymään niistä.
- Tiedotetaan kansalaisille alkoholin aiheuttamista haitoista ja mobilisoidaan kansalaiset laajasti mukaan muutostyöhön median ja kansalaistoiminnan avulla.
- Varmistetaan, ettei alkoholia markkinoida mainonnan tai muiden myynninedistämistoimien avulla alaikäisille.
- Alkoholielinkeinon omavalvonnan tehostamiseksi tehdään yhteistyötä paikallisviranomaisien, kansalaisten ja elinkeinon edustajien välillä.
- Yhdessä luodaan tavoitteet, joihin pyritään ja joita seurataan yritysten omilla lumeostoilla tai Pakka-hankkeessa kehitettyjen ostokokeiden kautta.

Oppilaitoksen päihdetyötä ei kukaan tee yksin

PAKKA-hanke: Paikallista päihdetyötä 2005-2007

**Huoli alkoholiasioista tehdään näkyväksi
paikallisella tasolla**

Keinot

- Medianäkyvyyttä ja julkista keskustelua alkoholiongelmista ja ehkäisystrategioista lisätään.
- Varmistutaan päättäjien ja virkamiesten tuesta ja tarvittavista resursseista
- Paikallisiin yrittäjiin ja henkilöstöön vaikutetaan: keinoina mm. sosiaalinen paine ja palkitseminen.
- Ikäraajakontrolli koko yhteisön asiaksi: alkoholin välittäminen ja epävirallinen saatavuus, nuoret ja vanhemmat avaintoimijoina tähän puuttumisessa

jatkuu

Oppilaitoksen päihdetyötä ei kukaan tee yksin

PAKKA-hanke: Paikallista päihdetyötä 2005-2007

jatkuu

**Huoli alkoholiasioista tehdään näkyväksi
paikallisella tasolla**

Keinot

- Alueiden päihdefoorumit ja -seminaarit muodostavat kuulemis- ja yhteistyötilaisuuksia
- Tehovalvontakampanjat, varoittavat esimerkit
- Alkoholin välittämiseen alaikäisille puututaan välittömästi
- Selvästi päihtyneille ei myydä eikä anniskella
- Luodaan yksinkertainen kanava ilmoittaa selvistä myynnin ja anniskelun epäkohdista alkoholitarkastajille

Yhteistyön ydin on luottamus, jonka syntyminen vie aikansa...

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Oppilaitoksen päihdetyötä ei kukaan tee yksin

PAKKA-hanke:

Paikallista päihdetyötä 2005-2007

Hankkeen yhteistyökumppanit

- lääninhallitusten alkoholitarkastajat
- poliisi
- kuntien työntekijät: sosiaalivirasto, terveyskeskus, koulut
- oppilaitokset ja niiden opiskelijat
- ravintolat
- vähittäiskauppa
- Alko Oy
- asukkaat
- nuoret
- media
- poliittiset päättäjät
- tutkijat
- kehittäjä
- kouluttajat
- ammattiyhdistykset

Oppilaitoksen päihdetyötä ei kukaan tee yksin

PAKKA-hanke: Paikallista päihdetyötä 2005-2007

Toimintatapoja

Nuorten ja nuorten aikuisten osallistuminen
hankkeeseen

- Pakka-aiheisia opinnäytteitä
- erilaisiin tapahtumiin osallistumista
- osallistumista alkoholihaittojen ehkäisyyn liittyvään kehittämistyöhön
- arvioivat asiakkaina ravintoloiden vastuullisuutta
- osallistuivat seminaareihin ja koulutuksiin
- suunnittelivat ja valmistivat hankkeessa tarvittavia materiaaleja
- osallistuivat tutkimuksiin

Oppilaitoksen päihdetyötä ei kukaan tee yksin

PAKKA-hanke:

Paikallista päihdetyötä 2005-2007

3-vuotisen hankkeen tuloksia:

- alaikäisten raittius lisääntyi
- 18-24-vuotiaiden raittius lisääntyi (nuoret miehet!)
- ravintoloiden edustojen väkivaltatapaukset vähenevät
- 15-34-vuotiaiden miesten yöaikaiset käynnit päivystyspoliklinikalla vähenevät
- humalakulutus väheni vähän
- nuorten miesten tietoisuus alkoholin suurkulutuksen riskeistä lisääntyi.

Oppilaitoksen päihdetyötä ei kukaan tee yksin

OPM 2007, Päihdeongelmien ehkäisyn ja hoidon koulutuksen kehittämisen työryhmän mietintö, Työryhmämuistioita ja raportteja, 2007:17.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/tr17.pdf?lang=fi>

<http://info.stakes.fi/paihdeyonkoulutus/FI/verkostot/index.htm>

Holmila Marja & Warpenius Katariina & Warsell Leena & Kesänen Minna & Tamminen Irmeli 2009.

Paikallinen alkoholipolitiikka, Pakka-hankkeen loppuraportti. Raportti, 5/2009. THL.

<http://info.stakes.fi/pakka/FI/index.htm>

Oppilaitoksen päihdetyötä ei kukaan tee yksin

Järjestöjä

AA-liike
A-klinikkasäätiö
A-Kiltojen Liitto ry
Aseman lapset ry
Elämä on parasta
huumetta ry
Elämäni Sankari ry
Elämäntapaliitto ry
Ensi- ja turvakotien liitto
Folkhälsan
Irti huumeista ry
Mannerheimin
Lastensuojeluliitto ry
Myllyhoitoyhdistys ry
Naistenkartano ry
Nuorten palvelu ry

Raittiuden ystävät ry
Sininauhaliitto ry
Stop Huumeille ry
Suomen NMKY
Suomen
sairaanhoidajaliitto ry
Suomen
Valkonauhaliitto ry
Terveysten
edistämisen keskus ry
Terveys ry
Youth against drugs ry

Julkishallinto ja tutkimuslaitokset

Alkoholitutkimussäätiö
Alkoholi- ja
huumetutkimusryhmä
Lääninhallitukset
Opetushallitus
Pohjoismainen
päihdetutkimuskeskus (NAD)
REITOX-verkosto, Suomen
kansallinen
huumausaineseuranta-
keskus
Sosiaali- ja terveysministeriö
VALVIRA
THL:
[http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/et
usivu](http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/et/usivu)
Työterveyslaitos
Työturvallisuuskeskus
Kunnalliset terveyden
edistämisen ja ehkäisevän
päihdetyön yksiköt

